

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
БЛАГОДІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ «БТ «МЕРЕЖА» м. КРИВИЙ РІГ»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

I Всеукраїнської науково-практичної конференції

«ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ»

*м. Кривий Ріг
15 лютого 2018 року*

УДК 159.98
ББК 88.573 я 5

Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 15 лютого 2018 року). – Кривий Ріг, 2018. – 437 с.

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Донецького юридичного інституту МВС України
(протокол № 10 від 28 березня 2018 року)*

Публікується за матеріалами I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологічні засади забезпечення службової діяльності працівників правоохоронних органів», яка відбулася 15 лютого 2018 року у Донецькому юридичному інституті МВС України (м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 21).

Видання може бути корисним для працівників правоохоронних органів, аспірантів (ад'юнктів), слухачів магістратури, студентів та курсантів вищих навчальних закладів, а також всім, хто цікавиться проблемами психологічного забезпечення правоохоронних органів.

Матеріали збірника опубліковані в авторській редакції.

© ДЮІ МВС, 2018

Конівіцька Т.Я., Литвин А.В. Формування риторичної компетентності як невід’ємний аспект професійної реалізації фахівця	197
Корж Є.М. Психологічне супроводження діяльності працівників оперативних підрозділів	200
Кудар К.В. Психологічні якості професійного здоров’я правоохоронців в типових та нетипових умовах	203
Куций О.А. Основні фактори кар’єрної кризи спеціаліста	207
Лапшинська Н.Б., Пасько О.М. Психодіагностика комунікативних якостей суддів	211
Лісун С.Л., Кудерміна О.І. Довіра – головний принцип співпраці Національної поліції України з населенням	215
Матвій І.В., Вавринів О.С. Професійно-психологічні якості правоохоронців	218
Мілорадова Н.Е. Базові характеристики професіогенезу фахівця-правоохоронця	221
Мозоль В.В. Особливості психологічної готовності курсантів та студентів ВНЗ до професійної самореалізації	224
Неведюк К.А., Шаповал І.М. Дослідження психологічних чинників внутрішньоособистісних конфліктів в юнацькому віці	227
Пенькова О.І. Самореалізація особистості у сімейній взаємодії	231
Рева О.М. Психологічні особливості самооцінки конфліктності поліцейських	234
Рижакова Д.О. Деякі аспекти комунікативної взаємодії поліцейських та громадськості	237
Руденко Л.А. Комунікативна компетентність як чинник професійної адаптації фахівців соціального захисту	240
Сергієнко О.О. Вплив негативних емоційних станів на розвиток професійного відчуження особистості рятувальника	244
Ситай В.О. Про проблеми довіри громадянського суспільства до поліції	246
Степанчук Д.М., Романенко О.В. Особливості та значення стиля лідерства для працівників в системі ОВС	249
Ушакова І.М. Розвиток професійної ідентичності курсантів НУЦЗУ	252
Федоровська Н.В. Формування психологічної готовності спецпризначенців Національної поліції до дій в екстремальних ситуаціях	255
Цільмак О.М. Зміст складових загальнокультурної компетентності поліцейського	259
Червак Ю.О., Литвин В.В. Розвиток комунікативних особливостей взаємодії поліцейського	262
Чиханцова О.А. Розвиток особистісного потенціалу особистості в кризовому суспільстві	265

10. Балдинюк Д.И. Системное исследование культуры общения педагога (теоретический аспект): дис. ... канд. пед. наук / Балдинюк Дмитрий Иванович. – Умань, 1989. – 165 с.

Конівіцька Тетяна Ярославівна

аспірант Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Науковий керівник: Литвин Андрій Вікторович

завідувач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХІВЦЯ

Однією з провідних умов становлення та розвитку самодостатньої особистості в сучасному світі є її професійна реалізація. В часи інтенсивної інформатизації суспільства, важливою складовою формування інтелектуальної, мислячої, творчої особистості, успішної та зреалізованої у своїй професійній діяльності, є вміння комунікувати в різноманітних ситуаціях спілкування і в різних форматах (від діалогу до масової і міжкультурної комунікації) [6], тобто володіти риторичними навичками як найвищим рівнем комунікації. Адже сьогодні суспільством затребувана особистість, яка не лише накопичує інформацію, а й виробила цілісну систему якостей, таких як культуру мовлення, мислення, культуру поведінки та спілкування, вміє чітко, логічно і правильно висловлювати свої думки – тобто «риторична особистість».

Особистість із різноманітними її проявами досліджують лінгвісти, психологи, педагоги. Як слушно зазначає А. Нікітіна в гуманітарному напрямі науки виникли такі поняття, як «мовна особистість», «мовленнева особистість», «комунікативна особистість», «дискурсна особистість», «риторична особистість» тощо, в змісті яких основне слово особистість, а прикметники вказують на наявність в особистості сукупності здібностей і характеристик людини, пов'язаних певними діями. На думку автора, риторична особистість містить у своїй основі ознаки мовної, мовленнєвої і комунікативної особистості [5, с. 124-125].

Досліджуючи риторичну, В. Нищита подає тезаурус терміну «риторична особистість» [4, с. 68-69], виокремлюючи визначення класиків української риторичної науки. Зокрема, Г. Сагач вважає, що риторична особистість володіє комунікативною компетентністю, готовністю отримувати необхідну інформацію, переконувати в правоті своїх думок, впливати на прийняття рішень, відстоювати позиції на основі толерантного ставлення до цінностей та інтересів інших людей (Г. Сагач). За визначенням Н. Голуб, риторична особистість – це наступний ступінь реалізації мовленнєвої (комунікативної)

особистості; це особистість, яка не тільки демонструє високий культурно-комунікативний рівень соціалізації, а й суттєво впливає на інших. На думку інших дослідників, риторична особистість – це комунікативно вправна, переконлива у своїх мовленнєвих вчинках та цікавою для аудиторії [5, с. 130]; мовна особистість, носій мови, здатна ефективно володіти стратегіями й тактиками впливового, переконливого мовлення за законами риторики [3] тощо.

При цьому важливо розуміти, що нині бути риторичною особистістю, тобто сформувати риторичну компетентність, для фахівців багатьох спеціальностей – вимога часу [4, с. 69]. Сформованість риторичної компетентності помітно підвищує професійну перспективу і конкурентоспроможність фахівця, оскільки знання з риторики як лінгвокультурологічної науки про ефективну усну переконливу комунікацію, безперечно, становить фундамент освіченості та професіоналізму [6].

Формування риторичної особистості з урахуванням особливостей її подальшої професійної діяльності відбувається під час вивчення різноманітних риторичних курсів у ВНЗ. Їх запровадження до навчальних планів з усіх спеціальностей детерміноване вимогами часу, потребами модернізації навчальної діяльності у ВНЗ, а набуті студентами знання сприятимуть ефективній реалізації їх професійних функцій у діяльності (зокрема комунікативній, управлінській тощо), а відтак, «результуватимуть подалі комунікативно-риторичною культурою наукової і професійної еліти та суспільства в цілому» [6].

Система освіти має спрямовуватись на становлення та розвиток суб'єкта освіти як творця своєї долі, як особистості з багатьма значущими для суспільства та самої людини характеристиками. Тому, на думку провідних науковців, нині актуальний особистісно орієнтований підхід в освіті, реалізація якого дозволяє наблизитися до вирішення цього завдання [1, с. 20]. Цей підхід, як відомо, ґрунтується на врахуванні індивідуальних інтересів студентів і сприяє подальшому їхньому розвитку. Щодо формування риторичної компетентності особистісно орієнтований підхід має на меті забезпечити спрямованість риторичної підготовки на можливості та потреби майбутнього фахівця в процесі його професійної освіти, а також створення сприятливих умов для розвитку риторичної особистості.

Розглянемо деякі психологічні аспекти формування та розвитку риторичної компетентності як невід'ємного аспекту професійної реалізації майбутнього фахівця. Передусім, важливо пам'ятати, що з погляду творчого розвитку дослідники виділяють кілька типів риторичної особистості: *лжєритор* (неможливо слухати); *наслідувальний тип* (копіює мовленнєву поведінку інших); *творчий тип* (розвинене продуктивне мислення, оригінальне образне мовлення, володіє різними стратегіями й тактиками красномовства, здатний уникати конфліктних ситуацій зі слухачами, відповідальний за власну комунікативну діяльність) [3]. Зважаючи на особливості спілкування, психологи виокремлюють дев'ять категорій

співрозмовників: *безглузда людина* (нетерпляча, збуджена), *статечна людина* (доброзичлива і спокійна під час розмови), *всезнайко* (на все має «свою» думку), *балакун* (не вміє вислуховувати інших), *боягуз* (відмовчується, має занижену самооцінку), *непрístupна людина* (справляє враження зверхнього ставлення до людей), *незацікавлена людина* (безцеремонно демонструє свою байдужість), *«велике цабе»* (не терпить критики), *«чомучка»* (схильні до розпитування). Ця класифікація допомагає розпізнавати особливості співрозмовників і використовувати їх для кращого порозуміння, налагодження контактів і досягнення успішного спілкування [2, с. 342-343].

Загалом, функція риторичних знань і вмінь є частиною загального комунікативного коду/субкоду, що відповідає за побудову комунікативних стратегій і ситуацій з естетичною домінантою [6]. У сучасному діловому світі дотримання основних правил ділового спілкування та знання психології міжособистісних стосунків є запорукою добрих стосунків в колективі, тому кожній людині варто враховувати такі чинники як зовнішній вигляд, тактика та етика ділового спілкування, певні моральні цінності, які формують поняття іміджу (образу, престижу, репутації) – враження, яке особистість справляє на інших. Особистість, яка володіє риторичною компетентністю, здатна створити позитивну атмосферу в колективі, яка сприяє продуктивній співпраці, адже успіх колективу значною мірою залежить від мікроклімату в ньому. Тому, безперечно, необхідно формувати риторичну компетентність у фахівців типу «людина – людина», які застосовуватимуть відповідні навички у виконанні посадових обов'язків. Зокрема, це значною мірою стосується працівників правоохоронних органів, співробітників цивільного захисту, загалом фахівців у галузі безпеки людини.

Таким чином, риторичну компетентність нині доцільно розглядати як невід'ємний аспект професійної реалізації фахівців різного профілю, що розвиває в них систему соціально та професійно важливих якостей, таких як культуру мовлення, мислення, спілкування та поведінки, що сприяє успішності та конкурентоспроможності у професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / І. Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка, 2011. – № 1. – С. 19-30.
2. Куньч З. Риторика : підручник / Зоряна Куньч, Галина Городиловська, Ірина Шмілик. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. – 496 с.
3. Кучерук О. А. Формування риторичної компетентності старшокласників у процесі українськомовної освіти // Українська мова і література в школах України. – 2016. – №1. – С. 9–14. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/20793/>
4. Нищета В. А. Концептуальні параметри дослідно-експериментального навчання української мови в основній школі :

риторичний аспект / В. А. Нищета // Актуальні проблеми формування риторичної особистості вчителя в україномовному просторі : зб. наук. праць (за матеріалами Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції 23 квітня 2015 р.) / За ред. проф. К. Я. Климової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – С. 58–70.

5. Нікітіна А. В. Самостійна робота студентів з риторики : навч.-метод. посібник. / А. В. Нікітіна // Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. – 313 с.

6. Онуфрієнко Г. С. Мовна комунікація в умовах сучасної освітньої парадигми [Електронний ресурс] / Г. С. Онуфрієнко. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=17853&chapter=1>

Корж Євген Михайлович

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку навчально-наукового інституту №3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, підполковник поліції

ПСИХОЛОГІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Поняття «стан» є загальнонауковим визначенням. Воно належить до системи категорій філософії і співвідноситься з такими категоріями, як «якість» і «кількість», «міра», «явище» і «сутність», «причина» і «наслідок», «рух» і «спокій», «зв'язок» і «відношення» та інші [1]. Стан людини, являє собою цілісну системну реакцію (на рівні організму і часто - особистості) на зовнішні і внутрішні впливи, спрямовану на збереження цілісності організму і забезпечення його життєдіяльності в конкретних умовах існування [2].

З урахуванням того, що психічний стан являє собою складну системну реакцію людини на вплив, він виступає як форма саморегуляції психіки і як один з найважливіших механізмів інтеграції людини як цілісності - як єдності його духовної, психічної і тілесної організації [3, с.82].

При дослідженні цих психологічних чинників у психології діяльності в особливих умовах велика увага приділяється емоційно-вольовій сфері особистості [4].

На думку Ю.І. Андрусишина, висвітлення основних психологічних аспектів емоційно-вольової стійкості особистості із використанням методів та прийомів саморегуляції й комплексу тренувальних вправ є актуальним питанням [5].

Відповідно до теорії фізіолога П.В. Сімонова, емоції визначаються актуальною потребою і оцінкою ймовірності її задоволення, причому процес оцінки розгортається мимоволі, неусвідомлено і автоматично (в цьому